Erik Rozing

De psychiater en het meisje

Roman

MEULENHOFF

Ik zweer bij Apollo, de Genezer, bij Asclepius, Hygieia en Panaceia, en bij alle goden en godinnen, die ik tot getuigen roep, dat ik deze eed en deze verklaring, naar beste weten en vermogen, zal nakomen.

Ik zal hem, die deze kunst aan mij heeft onderwezen, beschouwen als een vader, hem laten delen in mijn levensonderhoud, en, als hij in schulden of nood zou geraken, hem op zijn verzoek steun verlenen. Zijn zonen zal ik gelijk stellen met mijn eigen broers; ik zal hun, als zij de wens daartoe te kennen geven, deze kunst leren zonder vergoeding en zonder schuldbewijs; tot mijn voorschriften, voordrachten en heel mijn verdere onderricht zal ik toegang geven aan mijn zonen, aan die van mijn leermeester en aan die leerlingen die zich bij mij hebben ingeschreven en gehouden zijn aan de medische wet; maar aan niemand anders.

Ik zal diëetregels naar beste weten en vermogen aanwenden tot heil der zieken, nooit tot hun verderf of schade.

Ik zal niemand een dodelijk geneesmiddel toedienen, ook niet aan iemand die dit van mij vraagt; zelfs een aanwijzing in die richting zal ik niet verstrekken.

Ik zal nooit aan een vrouw een middel toedienen ter vernietiging van ontkiemend leven.

Ik zal mijn leven en mijn kunst steeds zuiver en rein bewaren.

Ik zal geen operaties uitvoeren, zelfs niet bij lijders aan blaasstenen, maar ik zal dat werk aan deskundigen overlaten.

In welk huis ik ook binnentreed, ik zal er alleen binnengaan om de zieken te helpen; nooit zal ik er willens en wetens enig onrecht doen, in het bijzonder mij nooit schuldig maken aan seksuele omgang met man of vrouw, vrije of slaaf.

Ik zal, wat ik bij de uitoefening van mijn beroep ook zal horen of zien, of ook daarbuiten over het leven van mensen te weten kom aan dingen, die nooit bekend mogen worden, in stilzwijgen bewaren, en het beginsel hooghouden, dat dingen die mij zó bekend worden vallen onder de plicht van geheimhouding.

Als ik deze eed trouw in acht neem en niet ontwijd, moge ik dan in mijn leven en in mijn kunst gezegend worden, en aanzien genieten bij alle mensen, te allen tijde – maar als ik hem schend en meinedig word, dan wil ik het tegendeel ondergaan.

– Eed van Hippocrates

Proloog

Dit is allemaal fictie, min of meer.

Die eerste regel is voor de helft gestolen, dat geef ik toe, maar sinds ik die erboven heb gezet schrijft het een stuk makkelijker – op het eind moet ik gewoon niet vergeten hem weer weg te halen.

Het was mijn leertherapeut die me aanraadde om mijn ervaringen op papier te zetten. Ik vroeg hem wat hij daarmee bedoelde. Hij vroeg mij wat ik dacht dat hij daarmee bedoelde. Geen idee, zei ik, dat was waarom ik het vroeg.

Het zou helpen bij mijn therapie. Het beste schreef ik over wat mij somber, boos of angstig maakte, of wat mij in verwarring bracht. In die categorieën viel zo ongeveer alles wat ik meemaakte.

Mijn enige zekerheid was dat ik psychiater wilde worden. Vraag me niet waarom. Nadat ik al meer dan een jaar in opleiding was, had ik nog steeds geen idee. Om eerlijk te zijn, hoefde ik het inmiddels niet meer te weten – bang dat als ik er nog achter kwam, ik het niet meer zou willen.

En er was al zo weinig wat ik wilde. Mijn leertherapeut noemde het willen: *een deel van jezelf waar je niet zo goed mee in contact staat*. Ik vroeg me af of ik zoiets zelf ooit tegen een patiënt zou moeten zeggen.

Ooit wilde ik vliegen, echt vliegen – ook geen idee waarom – tot ik voor het eerst in een vliegtuig zat. Niet dat er iets misging, maar daarna had het mijn belangstelling niet meer.

Nog langer geleden wilde ik een vrouw zijn. Of beter gezegd, want die leeftijd had ik, een meisje. Maar toen ik leerde dat er operaties bestonden die dat mogelijk maakten, verloor ik ook daarin mijn interesse.

Goed. Ik moest maar eens beginnen.

1

Vrijdag 18 december 2009

Door de nacht en door de sneeuw fietste ik naar de Spoedeisende Hulp van het Huygens MC omdat het Stella weer niet was gelukt om een einde aan haar leven te maken. Ik had al veel over haar gehoord – meer dan andere borderliners stond ze bekend om haar vele suïcidepogingen – maar dit was de eerste keer dat ik zelf tijdens een dienst met haar te maken kreeg.

Het Huygens MC vind je achter Leiden Centraal, waar het hoog boven de andere gebouwen uittorent en nog het meest weg heeft van een verzameling gigantische betonblokken waar mijnwerkers ooit een uitgebreid gangenstelsel in hebben aangelegd. Ik zette mijn fiets bij de zij-ingang, stampte de sneeuw van mijn schoenen, liep langs de volle wachtruimte van de huisartsenpost en meldde me bij een van de beveiligers, zijn jas voorzien van een metalen V en zijn vingers tegen zijn snor gedrukt – een tweede V – alsof die ook beveiligd moest worden. Via een schuifdeur kwam ik op de Spoedeisende Hulp en liep over een zee van blauw linoleum naar een eiland van tot borsthoogte opgetrokken balies waar monitors achter schuilgingen, computers, telefoons, thermometers, bloeddrukmeters, verpleegkundigen en een druk typende SEH-arts, V. VAN LEEUWEN stond er op haar naamplaatje. Ik stak haar mijn hand toe.

'Edgar Simons, arts-assistent psychiatrie.'

'Geweldig,' zei ze zonder opkijken, 'dat het je vandaag nog is gelukt om de Spoedeisende Hulp te vinden.'

‘Sorry, ik had een opname in Oegstgeest. Ik kom voor Stella van Rooijen. Hoe is het met haar?’

‘De gegevens staan in het EPD.’

Ik ging achter een van de computers zitten en logde in. Een collega die de moeite neemt om je te wijzen op de efficiëntie van het elektronisch patiëntendossier heeft alleen maar het beste met je voor. Als je in opleiding bent, staat iedereen klaar om je van leermomenten te voorzien.

‘Hallo,’ klonk het rechts van mij, ‘heeft u mijn moeder gezien?’ Ik keek in de schuwe ogen van een hoogbejaarde dame, gekleed in enkel een opengevallen duster, die zonder het antwoord af te wachten naar de uitgang schuifelde, een infuuspaal achter zich aan trekkend. In de hoek, naast het ECG-apparaat, stond een kerstboom, gifgroen, zonder ballen of lampjes of enige pretentie om voor een echt exemplaar door te gaan. Nog een week dan was het zover, kerst, en ik keek er bepaald niet naar uit dit jaar, wat ik relativeerde met de gedachte dat er sowieso weinig was waar ik nog naar uitkeek. Uit kamer 4 klonk ingehouden gevloek afgewisseld met zacht gekerm; een man die niemand met zijn pijn wilde lastigvallen. Niemand luistert graag naar hoe een ander lijdt, maar ik was allang blij dat ze geen kerstliedjes draaiden. Een verpleegkundige rende achter de dame met de infuuspaal aan.

Voorgeschiedenis: Borderline
Automutilatie onderarmen = gehecht
Paracetamol ca. 20 x 500 mg + oxazepam ca. 5–10 x 10 mg
Consult psychiatrie voor beoordeling suïcidaliteit

Ik vroeg of Stella werd opgenomen.

‘Nee hoor,’ zei de SEH-arts. ‘Wij zijn wel klaar met deze dame. Weer een overdosis paracetamol, net als de vorige keer en de keer daarvoor. De paracetamolspiegel is steeds iets verhoogd, maar niet toxisch. Dat zal nu wel niet anders zijn.’

Voor het eerst keek ze me aan, het hoofd iets naar achteren gekanteld, haar lach een grimas. De rimpels rond haar mond leken de kerven van permanente teleurstelling, een vorm van erosie door alle tegenslagen waar haar lach jarenlang aan was blootgesteld. Ze stond op – ze was klein, tanig en moest midden tot eind dertig zijn, zeker tien jaar ouder dan ik – en wees met haar pen naar kamer zes: 'Zoals je ziet hebben wij het hier nogal druk en zijn er te weinig kamers. Dus of je het niet te lang zou willen maken?'

Ik knikte. Te weinig kamers voor echte patiënten, die echt ziek waren. Ik pakte het notitieblok voor de aantekeningen die mijn leertherapeut zo belangrijk vond, opende de deur en schoof het gordijn opzij. Stella zat op de rand van het bed, voorovergebogen, haar zwarte haren hingen voor haar gezicht en de handen lagen ineengewrongen op haar schoot, het witte verband om haar onderarmen stak af tegen haar zwarte jurk. Als ze me al had gehoord, liet ze dat niet merken. Ik kuchte.

Niets.

'Hallo,' zei ik.

Ze keek op. 'Ben jij de arts-assistent psychiatrie?'

Ik kwam vaak op de Spoed maar zij kwam er vaker. Het moest voor haar al lang geleden een routine zijn geworden.

'Klopt. Edgar Simons.' Ik gaf haar een hand.

'Au!' Ze greep met haar andere hand naar de infuuslijn en de Venflon die precies op haar pols was geplaatst.

Ik liet meteen haar hand los. 'Sorry!'

'Geeft niet.'

'En jij bent Stella?'

'Ja,' zei ze met een zuchtje en sloeg haar ogen neer, alsof ze zich wilde verontschuldigen voor wie ze was. Ze maakte een verlegen indruk. Ik pakte een klapstoel en draaide de rug naar het bed zodat ik op de leuning kon zitten en ik mij op gelijke hoogte bevond met haar. Ze was niet zoals ik me haar had voorgesteld, na alle verhalen bij de dienstoverdrachten.

‘Wat is er gebeurd?’ Ik wees naar het verband om haar pols.

Ze haalde haar schouders op, alsof dat iedereen wel eens overkwam. ‘Ongelukje.’

Het staat nergens in de leerboeken, maar mijn ervaring was dat de beoordeling na een suïcidepoging het beste verloopt als je eerst even de tijd neemt om contact te maken met de patiënt, door samen te gaan roken, door erachter te komen dat je allebei fan bent van Ajax, of, als je niet rookt en de Champions League niet volgt, samen ergens om te lachen.

‘Je was de coniferen aan het snoeien?’

‘Lieten ze me maar de coniferen snoeien, maar om de een of andere reden mag ik van mijn vader de elektrische zaag niet gebruiken...’

Helaas bleken suïcidale patiënten daar vaak niet voor in de stemming, al kon dat natuurlijk ook liggen aan mijn grappen over snoeiwerkzaamheden of agressieve huisdieren. Stella’s mond stond ernstig, haar bovenlip net zo vol of iets voller zelfs dan de onderste, haar grote donkere ogen onbeweeglijk in hun zwarte omlijsting van eyeliner, de zware wenkbrauwen die haar nog strenger maakten en... Op dat moment schoof de klapstoel weg en ik kon me maar net staande houden.

‘Pas op!’ zei Stella. ‘Straks lig je hier zelf in een van die kamertjes... Maar goed, ik moet nu dus ineens mijn moeder helpen in het huishouden. Vandaag hielp ik haar met koken. Aardappelen, diepvriesspinazie en karbonades. Alles stond op het vuur en mijn moeder vroeg of ze... weet ik veel, iets met de was kon doen en of ik dan even kon opletten. Ik zei nog: “Mam, niet al te veel verantwoordelijkheid tegelijk!” Geintje. Dus ik enorm aan het opletten en toen belde Nel, mijn halfzusje. Ging niet zo goed en ik probeerde haar een beetje op te vrolijken. Tijdens het bellen liep ik even de tuin in toen ging ineens het alarm af van die rookmelder. De aardappelen waren drooggekookt en de karbonade was verbrand, echt pikzwart dus. En mijn moeder, die raakt dan helemaal in paniek.’

‘En de spinazie?’

‘Nou, precies, die was best goed gelukt,’ zei Stella, voor het eerst met een lachje. ‘Maar daar hoor je mijn moeder dan weer niet over. Ze was razend! Ze schreeuwde dat ik een dom wicht was, dat ik onverantwoordelijk was en dat het mijn schuld was dat we die avond niets te eten hadden. Want ik was al tweeëntwintig en volwassen en dan gaan normale mensen op zichzelf wonen en áls ze nog bij hun ouders wonen, dan dragen ze iets aan het huishouden bij in plaats van het huis bijna te laten afbranden. Terwijl ik alleen maar probeerde te helpen... En toen moest ik naar mijn kamer. Ik zei: “Hallo, ik ben geen kind meer,” en mijn moeder: “Gedraag je dan ook niet als een kind!”’

‘En toen?’

‘Ik ben naar mijn kamer gegaan en daarna weet ik het niet meer. Op een gegeven moment heeft mijn moeder me daar gevonden.’

‘Gevonden?’

‘Door al dat gedoe moet ik in crisis zijn geraakt. Volgens mijn moeder had ik te veel paracetamol genomen, die lagen op haar nachtkastje voor de migraine.’

‘En je hebt in je polsen gesneden?’

‘Ik had alleen dat stomme aardappelschilmesje, dat schiet echt niet op.’

‘En nu? Wil je nu nog dood?’

‘Nee. Morgen heb ik Hope.’

‘Hoop?’

‘Ha-oo-pee-ee. Hope. Mijn paard. Morgen moet ik hem voeren en zijn stal uitmesten. Kan ik al weg?’

Het beoordelen van de suïcidaliteit doe je niet op basis van je gevoel of intuïtie. Nee. Je volgt de richtlijnen en maakt een inventarisatie van verschillende factoren zoals geslacht, leeftijd, depressie, persoonlijkheidsproblematiek, schizofrenie, trauma’s, verslaving, eerdere suïcidepogingen. Ik wist hoe het werkte en ik kende mijn valkuilen. Maar wie voor zijn paard wil zorgen maakt zichzelf niet van kant.

‘Van mij mag je weg,’ zei ik. ‘En de SEH-arts was ook klaar. Kun je iemand bellen?’

‘Mijn vader wil me wel komen halen.’

Het alarm van de infuuspomp ging af en ik liep naar de deur om een verpleegkundige te halen die het kon afzetten. De SEH-arts kwam op dat moment het kamertje binnen en zette het alarm af.

‘Ik ben klaar,’ zei ik. ‘Als iemand het infuus afkoppelt, kan ze naar huis.’

‘Niets daarvan,’ zei dokter Van Leeuwen. ‘Zij gaat niet naar huis.’

Stella keek op. ‘Wat!?’

‘Maar ik vroeg net of ze somatisch was vrijgegeven en u zei dat –’

‘Dat was voor de laboratoriumuitslagen binnenkwamen. De paracetamolspiegel is aan de hoge kant. Ze moet een infuus met acetylcysteïne krijgen en daarvoor wordt ze opgenomen voor de interne.’

Ik probeerde het me voor te stellen, Stella op een afdeling interne geneeskunde. Hoe lang kon dat goed gaan voor ze de verpleegkundigen tot wanhoop dreef?

‘Ik ga hier weg.’ Stella pulkte aan de pleister die het infuus op zijn plaats hield.

‘Hé! Jij blijft hier!’ Dokter van Leeuwen keek naar mij – alsof ik mijn tekst kwijt was – en weer naar Stella. ‘Ben je nou helemaal gek geworden?’

Vertrokken van pijn schoot haar gezicht naar dokter Van Leeuwen; alsof zij aan een onzichtbare hengel rukte waarvan de haak zich in het puntje van Stella’s neus had vastgezet. *Vriendelijk en coöperatief*, noteerde ik minuten eerder, maar blijven wilde Stella niet. Ze strekte haar arm uit voor wat een demonstratie leek en trok zó hard aan de infuuslijn dat die met Venflon, pleister en al losschoot. Het bloed gutste uit de insteekopening op haar pols. Ze sprong van het bed, schoot langs mij en net voor

ze bij de deur was, sloeg dokter Van Leeuwen haar armen om Stella's middel. Stella gilde, liet zich vallen, zette haar tanden in een van die armen en worstelde zich los. Een beveiliger stapte het kamertje binnen. Stella nam een schermhouding aan met haar pols vooruit en maaide wild om zich heen, zonder degen maar wel met veel bloed, en riep: 'Aids! Aids!' De beveiliger deed een stap terug met een hand voor zijn gezicht, of in ieder geval voor zijn snor, en snel maakte Stella een schijnbeweging naar rechts en schoot links langs hem.

'Dat kind heeft geen aids!' riep dokter Van Leeuwen. 'Ze is suïcidaal!'

Ik keek naar mijn aantekeningen van het psychiatrisch onderzoek. *Suïcidaliteit: laag ingeschat.*